

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

31.12.2022. Nr. 1-6/19
Uz 15.07.2022 127/2022

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr. 2022-31-03

Tiesībsargs ir saņēmis Satversmes tiesas 2022. gada 3. novembra vēstuli Nr. 1-04.1/489-pav/2022 (reģistrēta 2022. gada 4. novembrī, reģ. Nr. 739). Šai vēstulei pievienots Satversmes tiesas tiesneses Irēnas Kucinas 2022. gada 1. novembra lēmums, ar kuru tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr. Nr. 2022-31-03 „Par Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumu Nr. 445 „Pedagogu darba samaksas noteikumi” 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkta un 3. pielikuma 7. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam” (turpmāk – izskatāmā lieta).

Ar šo lēmumu tiesībsargs ir aicināts izteikt viedokli par jautājumiem, kuriem, pēc viņa ieskata, varētu būt nozīme izskatāmajā lietā. Satversmes tiesas vēstulei pievienotas pieteikuma, pēc kura ierosināta izskatāmā lieta, kā arī institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabineta – atbildes raksta kopijas.

1. Izskatāmā lieta tika ierosināta 2022. gada 12. augustā pēc trīsdesmit astoņu Saeimas deputātu (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikuma. Pieteikuma iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu atzīt Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumu Nr. 445 „Pedagogu darba samaksas noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 445) 1. pielikuma 4. tabulas 3. punktu un 3. pielikuma 7. punktu (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam.

Saskaņā ar Noteikumu Nr. 445 1. punktu šie noteikumi nosaka pedagogu darba samaksas noteikšanas kārtību, darba samaksas apmēru un pedagogu darba slodzes lielumu. Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkts redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. septembra līdz 2022. gada 31. augustam, noteica ka pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēneša darba algas likme ir 872 euro. Savukārt šo noteikumu 3. pielikuma 7. punkts noteic, ka pirmsskolas izglītības pedagoga darba slodze nedēļā ir 40 astronomiskās stundas, no kurām 36 stundas atvēlētas mācību stundu un nodarbību vadīšanai, bet darba slodze gadā ir 1760 stundas.

Ministru kabinets 2022. gada 5. jūlijā pieņēma noteikumus Nr. 415 „Grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumos Nr. 445 „Pedagogu darba samaksas noteikumi”” (turpmāk – Noteikumu Nr. 445 grozījumi), kas stājās spēkā 2022. gada

8. jūlijā. Saskaņā ar šo noteikumu 1.3. apakšpunktu citstarp Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabula ir izteikta jaunā redakcijā, kas atbilstoši šo noteikumu 2. punktam stājās spēkā 2022. gada 1. septembrī. Tādējādi Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkts redakcijā, kas stājās spēkā 2022. gada 1. septembrī, noteic, ka pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēneša darba algas likme ir 970 *euro*.

2. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka apstrīdētās normas kopā nosaka pirmsskolas izglītības pedagoga zemāko darba algas apmēru par vienu darba stundu (turpmāk – zemākā stundas algas likme). Tas nozīmējot, ka apstrīdētās normas regulē savstarpēji cieši saistītus jautājumus un to atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām ir izvērtējama vienas lietas ietvaros.

Apstrīdētās normas neatbilstot Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam. Visas pedagogu profesijas esot reglamentētas profesijas izglītības jomā. Turklāt visiem pedagogiem normatīvajos tiesību aktos esot noteiktas stingras izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības. Proti, saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 11. septembra noteikumiem Nr. 569 „Noteikumi par pedagogiem nepieciešamo izglītību un profesionālo kvalifikāciju un pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 569) par pedagogu varot kļūt vienīgi tāda persona, kurai ir šo noteikumu normām atbilstoša augstākā izglītība. Turklāt gan pirmsskolas izglītības pedagogiem, gan citiem pedagogiem Izglītības likumā esot noteiktas vienādas tiesības un pienākumi. Tādējādi pirmsskolas izglītības pedagogi un citi pedagogi atrodies vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

Saskaņā ar apstrīdētajām normām pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā stundas algas likme esot būtiski mazāka par Noteikumos Nr. 445 noteikto citu vispārējās izglītības pedagogu zemāko stundas algas likmi. Tādējādi apstrīdētajās normās esot noteikta atšķirīga attieksme pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām. Šī atšķirīgā attieksme esot noteikta ar normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieņemtām tiesību normām, taču tai neesot leģitīma mērķa. Proti, šī atšķirīgā attieksme esot noteikta vienīgi valsts finanšu līdzekļu ietaupīšanas nolūkā, taču šādu atšķirīgās attieksmes mērķi nevarot atzīt par leģitīmu.

Atšķirīgā attieksme neatbilstot arī samērīguma principam. Proti, atšķirīgā attieksme neesot piemērota tam, lai sasniegtu Noteikumu Nr. 445 mērķi nodrošināt pedagogiem taisnīgu darba samaksu, tādējādi veicinot konkurētspēju un uzlabojot izglītības kvalitāti. Turklāt šo mērķi varot sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, tas ir, nosakot pirmsskolas izglītības pedagogiem tādu pašu zemāko stundas algas likmi kā citiem pedagogiem. Arī labums, ko sabiedrība iegūst no atšķirīgās attieksmes, neesot lielāks par personas tiesībām nodarīto kaitējumu. Apstrīdētajās normās noteiktā atšķirīgā attieksme esot pretēja sabiedrības interesēm, jo tās rezultātā tiekot mazināta pirmsskolas izglītības pedagogu motivācija sasniegt labākus darba rezultātus. Tādējādi tiekot apdraudēta arī pirmsskolas izglītības kvalitāte. Sabiedrības ieguvumi, kas varētu izrietēt no atšķirīgās attieksmes rezultātā panāktā finanšu līdzekļu ietaupījuma, neatsverot pirmsskolas izglītības pedagogu tiesībām nodarīto kaitējumu.

Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst arī Satversmes 107. pantam. Šī Satversmes norma ietverot ne vien personas tiesības saņemt darba samaksu vismaz valsts noteiktajā minimālajā apmērā, kas būtu pietiekams personas pamatvajadzību apmierināšanai, bet arī personas tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu. No Satversmes tiesas judikatūras, kā arī Latvijas Republikai saistošiem starptautisko tiesību aktiem cilvēktiesību jomā un to piemērošanas prakses izrietot, ka veiktajam darbam

atbilstoša jeb taisnīga samaksa ir tāda samaksa, kas noteikta atbilstoši darba raksturam un pienākumiem, darbam nepieciešamajām prasmēm un izglītībai, nodarbinātības apstākļiem un citiem objektīviem kritērijiem. Darbiniekam esot tiesības prasīt, lai valsts līdzdarbojas taisnīgas darba samaksas nodrošināšanā.

Pirmsskolas izglītības pedagogiem esot noteiktas augstas izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības. No viņu darba kvalitātes esot atkarīga ne vien bērnu pirmsskolas izglītības kvalitāte, bet arī bērna personības veidošanās. Pirmsskolas izglītības pedagoga darbs esot saistīts ar paaugstinātu bīstamību un atbildību par bērna drošību. Pirmsskolas izglītības pedagogam esot ne vien jānodrošina bērna izglītība, bet arī jāiemāca bērnam nozīmīgas sadzīves prasmes. Ievērojot minētos apsvērumus, kā arī vairāku gadu gaitā novērojamo preču un pakalpojumu cenu pieaugumu, esot secināms, ka apstrīdētajās normās noteiktā pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā stundas algas likme nenodrošina viņam tādu darba samaksu, kas atbilst veiktajam darbam. Tādējādi apstrīdētās normas neatbilstot arī Satversmes 107. pantam.

Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka 2022. gada 1. septembrī stāsies spēkā jauna Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkta redakcija, kas noteiks pirmsskolas izglītības pedagoga zemāko mēneša darba algas likmi 970 *euro* apmērā. Tā rezultātā pieaugšot arī pirmsskolas izglītības pedagoga zemākās stundas algas likmes lielums. Tomēr, pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, šis pieaugums nenovērsīs apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam.

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Ministru kabinets norāda, ka Pieteikumā veiktais pedagogu grupu salīdzinājums ir pārāk virspusīgs un nepamatoti plašs. Pieteikuma iesniedzēji neesot pietiekami konkrēti norādījuši, kāda konkrēta pedagogu grupa būtu jāsalīdzina ar pirmsskolas izglītības pedagogiem. Ievērojot normatīvajos tiesību aktos noteiktos izglītības pakāpju mērķus, izglītības programmu saturu un sasniedzamos rezultātus, kā arī dažādām pedagogu grupām noteiktās izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības un pamatpienākumus, pirmsskolas izglītības pedagogi varētu būt salīdzināmi vienīgi ar vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības pedagogiem.

Salīdzināmajām pedagogu grupām Izglītības likumā un Noteikumos Nr. 569 esot noteiktas vienādas prasības attiecībā uz amata pienākumu izpildei nepieciešamo izglītību. Tomēr Noteikumu Nr. 569 normās noteiktās šo amatu pienākumu izpildei nepieciešamās profesionālās kvalifikācijas prasības esot atšķirīgas. Turklāt atšķirīgas arī normatīvajos tiesību aktos noteiktie pirmsskolas izglītības, pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības mērķi, kā arī mācību procesa saturs, forma un pedagogu darba intensitāte. Līdz ar to pirmsskolas izglītības pedagogi, pamatizglītības pedagogi, vidējās izglītības pedagogi un profesionālās izglītības pedagogi neatrodies vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Attiecīgi tas, ka Noteikumos Nr. 445 šīm pedagogu grupām noteiktas atšķirīgas zemākās stundas algas likmes, neesot pretrunā ar tiesiskās vienlīdzības principu.

Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 107. pantam, esot jāņem vērā tas, ka par veiktajam darbam neatbilstošu būtu atzīstama vienīgi tāda darba samaksa, kas pēc sava rakstura ir diskriminējoša, proti, noteikta atšķirīgā apmērā, pamatojoties uz darbinieku dzimumu, vecumu, rasi vai citiem nepieļaujamiem kritērijiem. No Satversmes neizrietot valsts pienākums nodrošināt visiem publiskajā sektorā nodarbinātajiem vienādu atlīdzību.

Pirmsskolas izglītības pedagoga atlīdzībai esot jābūt samērīgai ar amatam izvirzītajām prasībām un no amata izrietošiem ierobežojumiem. Šāda darba samaksa nodrošinot pedagogam finansiālo drošību. Normatīvajos tiesību aktos neesot noteikti sevišķi ierobežojumi personām, kas ieņem pedagoga amatu. Ievērojot pirmsskolas izglītības pedagoga darba organizāciju un noslodzi, viņam esot iespēja savienot savu amatu ar citu amatu attiecīgajā izglītības iestādē vai citā darba vietā. Turklāt pedagogam Izglītības likumā esot noteiktas plašākas tiesības uz atvaļinājumu nekā citiem publiskajā sektorā nodarbinātajiem.

Izvērtējot, vai attiecībā uz pirmsskolas izglītības pedagogiem valsts ir pienācīgi izpildījusi tai no Satversmes 107. panta izrietošo pozitīvo pienākumu, esot jānoskaidro, pirmkārt, vai ir veikti pasākumi, lai pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksa būtu noteikta, ievērojot viņa darba slodzi; otrkārt, vai šie pasākumi ir veikti pienācīgi, proti, vai pirmsskolas izglītības pedagogam noteiktā darba samaksa pilda atlīdzinošo funkciju par darbu; treškārt, vai ir ievēroti vispārējie tiesību principi.

Pirmsskolas izglītības pedagogam noteiktā zemākā stundas algas likme nodrošinot viņam tādu dzīves līmeni, ar kuru viņš var rēķināties. Apstrīdētās normas veidojot vienotu pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksas sistēmu. Šī sistēma esot noteikta, ievērojot pirmsskolas izglītības pedagoga darba slodzi. Pienācīga pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksa ietilpstot arī Satversmes 112. pantā ietvertu tiesību uz izglītību saturā, un no šīs Satversmes normas izrietot kritēriji, kas esot jāievēro, nosakot pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksu. Pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksai esot jānodrošina viņam pienācīgs dzīves līmenis, ievērojot valsts ekonomisko situāciju, kā arī vispārējos dzīves standartus. Ministru kabinets esot tiesīgs noteikt fiksētu pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksas apmēru, nodrošinot tā regulāru pārskatīšanu. Ministru kabinets esot pienācīgi veicis pasākumus no Satversmes 107. panta izrietošā valsts pozitīvā pienākuma izpildei.

Ministru kabinets atbildes rakstā papildus norāda vairākus vispārīgus apsvērumus par pedagogu darba samaksas tiesisko regulējumu un tā attīstības plāniem, kā arī salīdzina Latvijas un citu valstu tiesisko regulējumu, kas noteic pedagogu atlīdzību un darba slodzi. Atsaucoties uz atbildes rakstā norādītajiem apsvērumiem, Ministru kabinets pauž viedokli, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam.

Tiesībsargs, izvērtējis pieteikumā un atbildes rakstā ietvertos argumentus, sniedz Satversmes tiesai šādu viedokli:

Par apstrīdētajām normām:

4. Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkts redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. septembra līdz 2022. gada 31. augustam, noteica, ka pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēneša darba algas likme ir 872 *euro*. Ministru kabinets, pieņemot Noteikumu Nr. 445 grozījumus, ir izteicis šo apstrīdēto normu jaunā redakcijā. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punktu redakcijā, kas stājās spēkā 2022. gada 1. septembrī, pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēneša darba algas likme ir 970 *euro*.

Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai, ja apstrīdētā tiesību norma ir zaudējusi spēku. Šī Satversmes tiesas likuma norma ir vērsta uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un tiesai nebūtu jātaisa spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv. Tomēr

jēdziens „apstrīdētā norma” Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkta izpratnē nav saprotams formāli, tas ir, vienīgi kā normatīvajā aktā ietverts teksts. Apstrīdētā tiesību norma ir noteikta tiesiskā kārtība, kuru pieteikuma iesniedzējs uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai. Tādēļ arī tajos gadījumos, kad apstrīdētās tiesību normas teksts ir formāli grozīts vai pavisam izslēgts no normatīvā akta, Satversmes tiesai ir jāpārlicinās, ka tādējādi apstrīdētais tiesiskais regulējums ir mainīts vai izslēgts no normatīvā akta un apstrīdētās tiesību normas radītā tiesiskā situācija ir novērsta pēc būtības.¹

Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punktā redakcijā, kas ir spēkā no 2022. gada 1. septembra, noteiktā pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēneša darba algas likme ir par 98 *euro* lielāka nekā šīs apstrīdētās normas iepriekšējā redakcijā noteiktā zemākā mēneša darba algas likme. Turklāt no 2022. gada 1. septembra pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēneša darba algas likme ir lielāka nekā vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogiem, kuriem piemērojams šīs tabulas 2. punkts un kurus Pieteikuma iesniedzēji salīdzina ar pirmsskolas izglītības pedagogiem tiesiskās vienlīdzības principa kontekstā.

Tomēr Noteikumu Nr. 445 3. tabulā ietvertais pedagogu darba slodzes regulējums nav grozīts kopš 2019. gada 1. septembra. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 445 3. pielikumu pirmsskolas izglītības pedagogu darba slodze nedēļā un darba slodze gadā arī pēc 2022. gada 1. septembra ir būtiski lielāka par citām pedagogu grupām noteikto darba slodzi (izņemot šā pielikuma 8. punktā minētās pedagogu grupas). Veicot nepieciešamos aprēķinus, ir secināms, ka pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā stundas algas likme joprojām ir ievērojami zemāka nekā pedagogiem, kuriem piemērojams Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 3. tabulas 2. punkts un kurus Pieteikuma iesniedzēji salīdzina ar pirmsskolas izglītības pedagogiem tiesiskās vienlīdzības principa kontekstā. Turklāt, pēc tiesībsarga ieskata, pirmsskolas izglītības pedagogam noteiktās mēneša darba algas likmes pieaugums nav tik būtisks, lai atzītu, ka uz Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punktu redakcijā, kas stājās spēkā 2022. gada 1. septembrī, vairs nevar attiecināt pieteikumā ietvertos argumentus. Arī Pieteikuma iesniedzēji ir ņēmuši vērā Noteikumu Nr. 445 grozījumus un citstarp norādījuši, ka arī pēc 2022. gada 1. septembra no apstrīdētajām normām izrietošā pirmsskolas izglītības pedagogu zemākā stundas algas likme joprojām būs neatbilstoša gan Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, gan Satversmes 107. pantam.

Tādējādi apstrīdētās normas joprojām noteic tādu tiesisko kārtību, kuru Pieteikuma iesniedzēji uzskata par neatbilstošu Satversmei. Līdz ar to, pēc tiesībsarga ieskata, Satversmes tiesai izskatāmajā lietā būtu jāturpina tiesvedība un jāizvērtē, vai apstrīdētās normas to spēkā esošajā redakcijā atbilst Satversmei.²

5. Pieteikuma iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu izvērtēt abu apstrīdēto normu satversmību vienlaikus, jo apstrīdētās normas esot sistēmiski saistītas. Pieteikuma iesniedzēji uzsver, ka pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā stundas algas likme ir nosakāma, vienīgi skatot abas apstrīdētās normas kopsakarā.

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai Satversmes tiesa vienas lietas ietvaros var vienlaikus izvērtēt vairāku apstrīdēto tiesību normu atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai, ja apstrīdētās tiesību normas ir tik cieši saistītas, ka tās veido vienotu

¹ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 25. jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-24-03 16. un 16.1. punktu.

² Sal. sk. turpat, 16.-16.2. punktu.

tiesisko regulējumu.³ Lai objektīvi salīdzinātu konkrētām pedagogu grupām Noteikumos Nr. 455 noteikto darba samaksu, ir jāņem vērā arī šīm pedagogu grupām noteiktās darba slodzes. Tomēr tiesību normu sistēmiska saikne pati par sevi nav pietiekama, lai atzītu, ka tiesību normas veido vienotu tiesisko regulējumu. Apstrīdētās normas regulē dažādus jautājumus – Noteikumu Nr. 455 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkts regulē pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksu, bet Noteikumu Nr. 455 3. pielikuma 7. punkts – pirmsskolas izglītības pedagoga darba slodzi.

Pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums pēc būtības attiecas tieši uz pirmsskolas izglītības pedagogiem noteikto darba samaksu. Pieteikumā citstarp ir minēti daži vispārīgi apsvērumi arī par pirmsskolas izglītības pedagoga darba slodzi, taču nav pausts konkrēts Pieteikuma iesniedzēju nodoms apstrīdēt darba slodzes tiesiskā regulējuma satversmību, kā arī nav sniegti konkrēti juridiski argumenti, no kuriem šādu nodomu varētu izsecināt. Tā kā pirmsskolas izglītības pedagogu zemāko darba algas likmi regulē tieši Noteikumu Nr. 455 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkts, Satversmes tiesa varētu apsvērt, vai izskatāmajā lietā ir nepieciešams turpināt tiesvedību daļā par Noteikumu Nr. 455 3. pielikuma 7. punkta satversmību.

Tomēr jāuzsver, ka šim jautājumam izskatāmajā lietā nav izšķirošas nozīmes, jo abas apstrīdētās normas ir sistēmiski saistītas un arī tad, ja Satversmes tiesa vērtētu vienīgi Noteikumu Nr. 455 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkta satversmību, šīs normas saturs būtu noskaidrojams, citstarp veicot tās sistēmisku interpretāciju kopsakarā ar Noteikumu Nr. 455 3. pielikuma 7. punktu. Līdz ar to šis viedoklis turpmāk tiek sniegts, atsaucoties uz abām apstrīdētajām normām kā uz vienotu tiesisko regulējumu, un jautājums par iespējamo tiesvedības izbeigšanu daļā par Noteikumu Nr. 455 3. pielikuma 7. punkta satversmību neietekmē šā viedokļa saturu pēc būtības.

Par apstrīdēto normu satversmības izvērtējumu:

6. Pieteikuma iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam.

Ja lietā ir apstrīdēta tiesību normu atbilstība vairākām augstāka juridiska spēka tiesību normām, tad, ievērojot lietas būtību, vispirms ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai.⁴ Pieteikuma iesniedzēji pēc būtības uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 107. pantam, jo tajās noteiktā pirmsskolas pedagoga zemākā stundas algas likme nenodrošinot pirmsskolas pedagogam tādu darba samaksu, kas būtu atbilstoša viņa veiktajam darbam. Turklāt Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka šī zemākā stundas algas likme nav noteikta atbilstoši Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam. Ņemot vērā minēto, izskatāmās lietas pamatjautājums ir par to, vai Ministru kabinets ir izpildījis no Satversmes 107. panta izrietošu valsts pozitīvo pienākumu, proti, nodrošinājis pirmsskolas izglītības pedagoga tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu darba samaksu.

Lietās, kuru pamatjautājums ir par valsts pozitīvā pienākuma izpildi, Satversmes tiesa parasti pielieto tā saucamo valsts pozitīvā pienākuma testu. Lai gan valsts pozitīvā pienākuma testa saturs var būt atšķirīgs atkarībā no apstrīdētās tiesību normas un attiecīgās Satversmes normas satura,⁵ šā testa forma parasti ir līdzīga. Proti, izvērtējot to, vai ir

³ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2022. gada 14. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2021-38-01 11. punktu.

⁴ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 2. decembra sprieduma lietā Nr. 2021-07-01 14. punktu.

⁵ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 9. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2012-14-03, 2020. gada 25. jūnija spriedumu lietā Nr. 2019-24-03 un 2021. gada 8. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2020-34-03.

izpildīts konkrēts no Satversmes normām izrietošs valsts pozitīvais pienākums, Satversmes tiesa parasti noskaidro:

- 1) vai valsts ir veikusi pasākumus, lai izpildītu konkrēto pozitīvo pienākumu;
- 2) vai šie pasākumi ir veikti pienācīgi, proti, vai šie pasākumi nodrošina personai attiecīgās tiesības vismaz minimālā apmērā;
- 3) vai šie pasākumi ir veikti, ievērojot vispārējos tiesību principus.

Ja pieteikuma iesniedzējs šādā lietā papildus uzskata, ka apstrīdētā tiesību norma neatbilst arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam, Satversmes tiesa šo jautājumu parasti izvērtē valsts pozitīvā pienākuma testa trešajā solī, pārbaudot, vai attiecīgie pasākumi ir veikti, ievērojot vispārējos tiesību principus.⁶

Ņemot vērā minēto, arī izskatāmajā lietā apstrīdēto normu satversmība būtu izvērtējama, pārbaudot, vai Ministru kabinets ir izpildījis no Satversmes 107. panta izrietošo valsts pozitīvo pienākumu, un šīs pārbaudes ietvaros citstarp būtu izvērtējams jautājums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

7. Lai izskatāmajā lietā izvērtētu apstrīdēto normu satversmību, vispirms ir nepieciešams noskaidrot attiecīgo Satversmes 107. pantā ietverto valsts pozitīvo pienākumu un tā saturu.

Satversmes 107. pants noteic: „Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.” Tātad Satversmes 107. pants pēc būtības aptver divas personas pamattiesības – tiesības uz darba samaksu un tiesības uz atpūtu.⁷

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 107. pantā noteikts pamattiesību apjoms nodarbinātības jomā, kas precizēts normatīvajos aktos un ir attiecināms uz ikvienu personu, kura strādā algotu darbu. Proti, Satversmes 107. pantā minētās pamattiesības ir attiecināmas uz ikvienu nodarbināto – gan uz darbinieku, kas tiek nodarbināts saskaņā ar Darba likumu, gan uz dažādām valsts amatpersonām, piemēram, valsts civildienesta ierēdņiem un dienesta amatpersonām.⁸ Tādējādi nav šaubu par to, ka Satversmes 107. pantā ietvertās pamattiesības ir attiecināmas citstarp arī uz pirmsskolas izglītības pedagogu.

Satversmes tiesa iepriekš ir vērtējusi tiesību normu atbilstību Satversmes 107. pantam dažādos aspektos. Vairākās lietās tiesa ir vērtējusi to, vai valsts ir pienācīgi izpildījusi tās pozitīvo pienākumu noteikt tiesnešiem atbilstošu darba samaksu. Tomēr šajā vērtējumā Satversmes tiesa piemēroja sevišķus kritērijus, kas izriet no Satversmes 83. panta.⁹ Satversmes tiesa līdz šim nav atsevišķi analizējusi, kāds valsts pozitīvais pienākums izriet tieši no Satversmes 107. pantā ietvertajām personas tiesībām uz veiktajam darbam atbilstošu darba samaksu attiecībā uz tādiem amatiem, kuros nodarbinātās personas neīsteno valsts varu un uz kuriem neattiecas no citām Satversmes normām izrietoši sevišķi kritēriji.

⁶ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2018-21-01 13.-13.3. punktu.

⁷ Sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 2. decembra sprieduma lietā Nr. 2021-07-01 15. punktu.

⁸ Sk., piemēram, turpat.

⁹ Sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedumu lietā Nr. 2009-11-01 11.-11.3. punktu, 2010. gada 22. jūnija spriedumu lietā Nr. 2009-111-01 18.-19.6. punktu, kā arī Satversmes tiesas 2017. gada 26. oktobra spriedumu lietā Nr. 2016-31-01.

7.1. Saskaņā ar Satversmes 89. pantu, noskaidrojot Satversmē noteikto pamattiesību saturu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā.¹⁰

Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (turpmāk – Pakts) 7. panta „a” punkta „i” un „ii” apakšpunkts nosaka personas tiesības uz atlīdzību, kas nodrošina nodarbinātajam vismaz: 1) taisnīgu darba algu un vienādu atlīdzību par līdzvērtīgu darbu bez jebkādas atšķirības, kā arī sieviešu tiesības uz līdzvērtīgiem darba apstākļiem ar vīriešiem un vienādu samaksu par vienādu darbu; 2) apmierinošu eksistenci viņiem pašiem un viņu ģimenēm saskaņā ar šā pakta noteikumiem.

Pakta izstrādes procesā iesaistītās valstis bija vienprātis par to, ka jautājums par taisnīgu darba samaksu būtu jārisina tiesību laukā, taču starp valstīm nebija vienprātības par attiecīgo tiesību saturu un veidu, kā šīs tiesības varētu nodrošināt praksē. Pakta 7. panta „a” punktā tiesības uz taisnīgu darba samaksu ir noregulētas divās daļās – pirmkārt, kā vispārīgi formulētas tiesības uz taisnīgu, tai skaita tiesiskās vienlīdzības principam atbilstošu, darba samaksu un, otrkārt, kā tiesības uz tādu darba samaksu, kas nodrošina personai pienācīgu dzīves līmeni. Dažas valstis, kas piedalījās Pakta izstrādes procesā, uzskatīja, ka abi minētie elementi – taisnīga darba samaksa un darba samaksa, kas nodrošina personai pienācīgu dzīves līmeni, pēc būtības ir vienādi vai ka viens no šiem elementiem ietilpst otra tvērumā, proti, ka taisnīga atlīdzība ir tāda atlīdzība, kas citstarp nodrošina personai pienācīgu dzīves līmeni. Savukārt citas valstis uzskatīja, ka abi minētie elementi ir patstāvīgi un to saturs ir atšķirīgs. Apvienoto Nāciju Organizācijas Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja praksē galvenokārt skatījusi abus minētos elementus vienkopus. Proti, komisija ir vērtējusi valstīs noteiktās darba samaksas „taisnīgumu”, pārbaudot, vai valsts noteiktā minimālā darba samaksa nodrošina personai pienācīgu dzīves līmeni, vai vērtējot darba samaksas taisnīgumu caur tiesiskās vienlīdzības principa un diskriminācijas aizlieguma principa prizmu.¹¹

Līdzīgi arī Eiropas Padomes Pārskatītās Eiropas Sociālās hartas (turpmāk – Harta) pirmās sadaļas 4. pantā ir noteiktas ikviena strādājošā tiesības uz taisnīgu atalgojumu, kas ir pietiekams, lai nodrošinātu pienācīgus dzīves apstākļus sev un savām ģimenēm. Arī šajā normā ietvertās personas tiesības pēc būtības attiecas uz valsts noteikto darba samaksas minimumu. Proti, atbilstoši šai Hartas normai personai ir tiesības saņemt tādu darba samaksu, kas nodrošina tai pienācīgu dzīves līmeni. Ar pienācīgu dzīves līmeni Hartas 4. panta izpratnē ir saprotams tāds darba samaksas apmērs, kas ļauj personai ne vien apmierināt pamatvajadzības (piemēram, iegādāties pārtiku un drēbes, apmaksāt izdevumus par dzīvesvietu), bet arī iegūt izglītību un piedalīties kultūras un sociālajā dzīvē.¹²

7.2. Pēc tiesībsarga ieskata, jautājumam par taisnīgu jeb veiktajam darbam atbilstošu samaksu, ir gan politiska, gan juridiska dimensija. Tādēļ izskatāmajā lietā ir jāņem vērā šo dimensiju savstarpējās robežas.

Satversmes tiesa, vērtējot tiesnešu un tiesu izpildītāju darba samaksas tiesisko regulējumu, citstarp ir atzinusi, ka šiem amatiem noteiktajai darba samaksai jābūt samērīgai ar amata atbildību un noslodzi, neatkarības prasībām, no amata izrietošajiem ierobežojumiem, kā arī amata rangu konstitucionāli tiesiskajā iekārtā. Tomēr Satversmes 107. pants neuzliek valstij pienākumu nodrošināt darbinieka vēlmēm atbilstošu darba samaksu. Proti, minētie apsvērumi jāņem vērā, nosakot darba samaksu, bet tie paši par sevi

¹⁰ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 2. decembra sprieduma lietā Nr. 2021-07-01 16.2. punktu.

¹¹ Saul B., Kinley D., Mowbray J. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2016, p. 405-411.

¹² *Digest of the Case Law of the European Committee of Social Rights*. December 2018. Pieejams: <https://rm.coe.int/digest-2018-parts-i-ii-iii-iv-en/1680939f80> [aplūkots 29.12.2022]. 85.lp.

nenosaka skaidrus juridiskus kritērijus, kas ļautu personai prasīt konkrēta apmēra darba samaksu vai darba samaksas palielināšanu.¹³ Vērtējot tiesu izpildītāja darba samaksas tiesiskā regulējuma atbilstību Satversmes 107. pantam, Satversmes tiesa citstarp uzsvēra, ka „nav tādu konkrētu juridisku kritēriju, pēc kuriem varētu noteikt, kādai ir jābūt „veiktajam darbam atbilstošajai samaksai””.¹⁴ Tātad Satversmes tiesa pēc būtības ir atzinusi, ka jautājums par to, kāds darba samaksas apmērs būtu uzskatāms par atbilstošu tieši konkrētajā amatā personas veiktajam darbam, nav juridiska vērtējuma priekšmets. Šis secinājums, pēc tiesībsarga ieskata, vēl jo vairāk ir attiecināms uz tādiem amatiem, kuros personas neīsteno valsts varu, uz kuriem neattiecas sevišķas neatkarības garantijas un no kuriem neizriet sevišķi ierobežojumi.

Aplūkojot tādu amatu, kura darba samaksa nav nosakāma saskaņā ar sevišķiem juridiskiem kritērijiem, vērtējums par to, kāds konkrēts darba samaksas apmērs atbilst amatam un tajā veiktajam darbam, ir atkarīgs ne vien no darba veikšanai nepieciešamās izglītības un kvalifikācijas, darba vides un darba pienākumu sarežģītības, rakstura un smaguma, bet arī no amata ekonomiskās un sociālās vērtības. Amata ekonomisko vērtību nosaka tādi kritēriji kā šajā amatā veiktā darba augļu ekonomiskā vērtība, konkrētās profesijas vai specialitātes darbinieku pieprasījums un attiecīgā darbaspēka piedāvājums darba tirgū. Savukārt amata un darba sociālā vērtība ir izsecināma, veicot kompleksu sabiedrības vērtību, vajadzību un interešu analīzi. Lemjot par to, cik lielai būtu jābūt darba samaksai par amatā veikto darbu, būtu jāņem vērā arī darba devēju finansiālie resursi un spēja nodrošināt attiecīgo darba samaksu praksē, it sevišķi tad, ja konkrētā amatā nodarbināto personu darba samaksa tiek finansēta no valsts vai pašvaldību budžeta līdzekļiem.¹⁵

Tādējādi, pārbaudot, vai ir pienācīgi izpildīts no Satversmes 107. panta izrietošais valsts pozitīvais pienākums nodrošināt personas tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu darba samaksu, Satversmes tiesa, pamatojoties uz juridiskiem kritērijiem, varētu pārbaudīt, vai valsts noteiktais darba samaksas apmērs ir pienācīgs, proti, pietiekams, lai nodrošinātu attiecīgajā amatā nodarbinātajām personām pienācīgu dzīves līmeni. Savukārt plašāku vērtējumu tiesa varētu veikt vienīgi attiecībā uz tādiem amatiem, kuriem darba samaksa nosakāma pēc sevišķiem juridiskiem kritērijiem,¹⁶ vai salīdzinot dažādiem amatiem noteikto darba samaksu tiesiskās vienlīdzības principa un diskriminācijas aizlieguma principa kontekstā.¹⁷

Ievērojot minēto, lai izvērtētu apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 107. pantam, kā arī 91. panta pirmajam teikumam, izskatāmajā lietā būtu jānoskaidro:

- 1) vai Ministru kabinets ir veicis pasākumus, lai nodrošinātu pirmsskolas izglītības pedagogam tiesības saņemt darba samaksu;
- 2) vai šie pasākumi ir veikti pienācīgi, proti, vai pirmsskolas izglītības pedagogam noteiktā darba samaksa ir pietiekama, lai nodrošinātu viņam pienācīgu dzīves līmeni;

¹³ Sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra sprieduma lietā Nr. 2009-11-01 20. un 21. punktu un 2013. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2012-22-0103 13.1. punktu.

¹⁴ Sk. Satversmes tiesas 2013. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2012-22-0103 14. punktu.

¹⁵ Sal. sk.: Saul B., Kinley D., Mowbray J. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2016, p. 405-411, p. 438-440.

¹⁶ Šāds amats ir, piemēram, jau minētais tiesneša amats, kuram darba samaksa nosakāma, ievērojot Satversmes 83. pantā ietvertu tiesnešu neatkarības principu un no tā izrietošās tiesneša finansiālās drošības garantijas; sk. Satversmes tiesas 2017. gada 26. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-31-01 19. punktu.

¹⁷ Sal. sk.: Saul B., Kinley D., Mowbray J. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2016, p. 425-440.

3) vai pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksa ir noteikta, ievērojot tiesiskās vienlīdzības principu.

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam:

8. Noteikumu Nr. 455 1. pielikuma 4. tabulas 3. punktā ir noteikta pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēnešalgas likme. Tādējādi nav šaubu, ka Ministru kabinets ir veicis pasākumus, lai nodrošinātu pirmsskolas izglītības pedagogam tiesības saņemt darba samaksu.

Lai pārliecinātos, ka šie pasākumi ir veikt pienācīgi, pēc tiesībsarga ieskata, izskatāmajā lietā pietiek pārliecināties par to, ka pirmsskolas izglītības pedagogam noteiktā darba samaksa ir augstāka par valstī noteikto vispārējo darba samaksas minimumu.¹⁸ Proti, valsts noteiktais vispārējais darba samaksas minimums pēc būtības ir tiesisks instruments, kura mērķis ir nodrošināt ikvienam nodarbinātajam pienācīgu dzīves līmeni – valsts noteiktajam vispārējam darba samaksas minimuma apmēram ir jābūt tādām, kas nodrošina šā mērķa sasniegšanu.¹⁹ Tādējādi, ja valsts kādam konkrētam amatam ir noteikusi vēl augstāku darba samaksas minimumu, būtu jāprezumē, ka šis „paaugstinātais” darba samaksas minimums vēl jo vairāk ir pietiekams, lai nodrošinātu personai pienācīgu dzīves līmeni.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumu Nr. 656 „Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu” 2. punktu minimālā mēneša darba alga normālā darba laika ietvaros ir 500 *euro* (šīs normas redakcijā, kas stāsies spēkā 2023. gada 1. janvārī, – 620 *euro*). Tā kā Noteikumu Nr. 445 1. pielikuma 4. tabulas 3. punktā noteiktā pirmsskolas izglītības pedagoga zemākā mēneša darba algas likme – 970 *euro* – ir būtiski lielāka, ir secināms, ka pirmsskolas izglītības pedagoga tiesības saņemt darba samaksu ir nodrošinātas pienācīgi.

9. Satversmes tiesa vairākkārt atzinusi, ka Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertā tiesiskās vienlīdzības principa uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likumu aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām. Tomēr tas nenozīmē nivelēšanu, bet liek vienādi izturēties pret tām personām, kuras atrodas patiešām vienādos un salīdzināmos apstākļos. Tiesiskās vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tai ir objektīvs un saprātīgs pamats.²⁰

Līdz ar to, lai pārbaudītu, vai pirmsskolas izglītības pedagoga darba samaksa ir noteikta, ievērojot Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietverto tiesiskās vienlīdzības principu, jānoskaidro:

1) vai un kuras personas (personu grupas) ir salīdzināmas un vai tās atrodas vienādos vai atšķirīgos apstākļos;

¹⁸ Sal. sk. Satversmes tiesas 2012. gada 8. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-04-03 17.2. un 17.3. punktu.

¹⁹ Plašāk sk.: Saul B., Kinley D., Mowbray J. The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials. Oxford: Oxford University Press, 2016, p. 405-412.

²⁰ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 23. punktu.

- 2) vai apstrīdētais regulējums paredz vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personām vai arī atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personām;
- 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu;
- 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir legītīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.²¹

10. Pieteikuma iesniedzēji pēc būtības uzskata, ka pirmsskolas izglītības pedagogi atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos ar vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogiem. Šis Pieteikuma iesniedzēju viedoklis galvenokārt pamatots ar apsvērumiem par to, ka Noteikumos Nr. 569 šīm pedagogu grupām ir noteiktas līdzīgas izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības. Pieteikuma iesniedzēji papildus uzsver, ka saskaņā ar Izglītības likuma normām visiem pedagogiem esot vienādas tiesības un pienākumi.

Tomēr Satversmes tiesa ir vairākkārt norādījusi: lai noskaidrotu, vai salīdzināmās personu grupas atrodas vienādos apstākļos, nepietiek vien identificēt attiecīgās personu grupas vienojošās pazīmes. Papildus ir jāizvērtē arī tas, vai nepastāv kādi būtiski apsvērumi, kas liecina, ka attiecīgās personu grupas tomēr neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.²² Izskatāmajā lietā, pēc tiesībsarga ieskata, izšķiroša nozīme ir tam, kāds ir salīdzināmajās personu grupās ietilpstošo pedagogu darba raksturs.

Atbilstoši Vispārējās izglītības likuma 20.¹ panta pirmajai un trešajai daļai, 21. panta pirmajai daļai, kā arī 32. panta otrajai daļai pirmsskolas izglītību apgūst bērni vecumā no pusotra līdz sešiem vai septiņiem gadiem. Saskaņā ar šā likuma 20. panta pirmo daļu pirmsskolas izglītības mērķis ir sagatavot izglītojamo pamatizglītības ieguvei. No Ministru kabineta 2017. gada 23. maija noteikumu Nr. 264 „Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām” pielikuma (turpmāk – Profesiju klasifikators) 3.16.2. apakšpunkta izriet, ka pirmsskolas pedagoga pamatuzdevumi ir: veicināt bērnu fizisko, intelektuālo un sabiedrisko iemaņu attīstību; veicināt runas attīstību ar stāstu, spēļu (rotāļu), dziesmu, dzejoļu un reālu sarunu un diskusiju palīdzību; novērot bērnus, kopā ar vecākiem novērtēt viņu attīstību un apspriest iespējamās problēmas; uzraudzīt bērnu darbību, nodrošināt viņu drošību un atrisināt konfliktus; stimulēt agrīnā vecuma bērnu psihomotoro un komunikatīvo iemaņu attīstību, veicināt runas attīstību, dzimtās valodas izpratni un apguvi.

Vispārējā pamatizglītība atbilstoši Satversmes 112. panta otrajam teikumam ir obligāta. Saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 30. panta pirmo daļu un 32. panta otro daļu izglītojamais apgūst vispārējo pamatizglītību deviņu gadu laikā, sākot tās apgūšanu sešu vai septiņu gadu vecumā. No Profesiju klasifikatora 3.16.1. apakšpunkta izriet, ka vispārējās pamatizglītības pedagoga pamatuzdevumi ir: plānot, organizēt un īstenot savu pedagoģisko darbu atbilstoši izglītības iestādē izvirzītajiem mērķiem (mācību priekšmeta (izglītības) programmas izstrāde, adaptēšana, tematisko plānu izstrāde, adaptēšana, mācību stundu plānu izstrāde vai adaptēšana, darbam nepieciešamo materiālu sagatavošana, tai skaitā praktiskajiem un laboratorijas darbiem); īstenot izglītības programmu konkrētajā mācību priekšmetā (mācību stundu vadīšana); veikt izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanu un atspoguļošanu, attīstības dinamikas izpēti un analīzi; organizēt un vadīt

²¹ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 33. punktu.

²² Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 24. un 24.2. punktu.

izglītojamo ārpusklases darbu; veicināt izglītojamā individualitātes attīstību un apspriest attīstības sekmes ar izglītojamā vecākiem un citiem skolotājiem; sadarboties ar mācību priekšmetu skolotājiem, klases audzinātāju, izglītības iestādes atbalsta personālu un vadību pedagoģiskā procesa organizēšanai.

Visbeidzot vispārējo vidējo izglītību atbilstoši Vispārējās izglītības likuma 41. panta pirmajai daļai ir tiesīga iegūt ikviens persona bez vecuma ierobežojuma, ja tā ieguvusi apliecību par pamatizglītību. Saskaņā ar Profesiju klasifikatora 3.15. apakšpunktam vispārējās vidējās izglītības pedagoga pamatuzdevumi ir: plānot, organizēt un īstenot savu pedagoģisko darbu atbilstoši izglītības iestādē izvirzītajiem mērķiem (mācību priekšmeta (izglītības) programmas izstrāde, adaptēšana, tematisko plānu izstrāde, adaptēšana, mācību stundu plānu izstrāde vai adaptēšana, darbam nepieciešamo materiālu sagatavošana, tai skaitā praktiskajiem un laboratorijas darbiem); īstenot izglītības programmu konkrētajā mācību priekšmetā (mācību stundu vadīšana); veikt izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanu un atspoguļošanu, attīstības dinamikas izpēti un analīzi; veikt individuālo darbu ar izglītojamiem, lai izskaidrotu nesaprotamo mācību saturu, radītu viņos motivāciju mācīties un attīstītu sadarbības un komunikācijas prasmes; sadarboties ar vecākiem, sniegt vispusīgu informāciju, problēmu gadījumā kopīgi meklējot risinājumus; sadarboties ar mācību priekšmetu skolotājiem, klases audzinātāju, izglītības iestādes atbalsta personālu un vadību pedagoģiskā procesa organizēšanai; veikt metodisko darbu; piedalīties izglītības iestādes pedagoģiskās padomes sēdēs un citās sanāksmēs, kas saistītas ar mācību un audzināšanas darbu; organizēt ārpusklases darbu.

No minētā tiesiskā regulējuma izriet, ka pirmsskolas izglītības pedagogi, vispārējās pamatizglītības pedagogi un vispārējās vidējās izglītības pedagogi strādā ar dažāda vecuma personām (ar dažāda vecuma bērniem, bet vispārējās vidējās izglītības līmenī – arī ar pieaugušajiem). Turklāt pirmsskolas pedagoga pamatuzdevumi būtiski atšķiras no vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogu pamatuzdevumiem – pirmsskolas izglītības pedagoga pamatuzdevumi ir pielāgoti izglītojamo vecumam un no tā izrietošajām mācību procesa īpatnībām.

Lai gan minēto pedagogu amatu kandidātiem ir noteiktas līdzīgas izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības un Izglītības likumā citstarp ir noteikts tāds vispārējais tiesiskais regulējums, kas aptver ikvienu pedagogu, pirmsskolas izglītības pedagogi viņu darba pamatpienākumu rakstura dēļ tomēr atrodas atšķirīgos apstākļos nekā vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogi. Attiecīgi Ministru kabinets, apstrīdētajās normās nosakot pirmsskolas izglītības pedagogam atšķirīgu darba samaksas minimumu nekā vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogam, nav pārkāpis Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertu tiesiskās vienlīdzības principu.

Līdz ar to apstrīdētās normas ir atzīstamas par atbilstošām Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam.

Papildus ir nepieciešams uzsvērt, ka gan likumdevējam, gan Ministru kabinetam tomēr ir jāņem vērā tas, ka pedagogu darba samaksa ietekmē ne vien pašus pedagogus, bet netieši skar arī izglītojamo tiesības un intereses. Salīdzinoši zems izglītības nozares finansējums un zema pedagogu darba samaksa apgrūtina pedagoga amata vakanču aizpildīšanu un nesekmē spējīgāko kandidātu interesi par šo amatu, kā arī mazina pedagogu motivāciju darbā. Tā rezultātā var pazemināties izglītības kvalitāte, var tikt traucēta izglītības pieejamība un tādējādi var tikt būtiski aizskartas Satversmes 112. pantā ietvertās izglītojamo pamattiesības. Nepietiekami kvalitatīva izglītība var kaitēt personai ilgtermiņā arī pēc izglītības procesa pabeigšanas, neļaujot tai veiksmīgi turpināt izglītību nākamajā

izglītības pakāpē, iesaistīties darba tirgū un piedalīties valsts un sabiedrības sociālajā un politiskajā dzīvē, kā arī nelabvēlīgi ietekmē visas valsts un sabiedrības attīstību.

Līdz ar to likumdevējam un izpildvarai savas kompetences ietvaros būtu jāgādā par valsts ilgtspējīgu attīstību, nosakot izglītības nozares pienācīgu finansējumu par vienu no valsts prioritātēm, kā arī aktīvi iesaistoties dialogā ar izglītības nozares pārstāvjiem, it sevišķi jautājumos, kas skar šajā jomā nodarbināto personu darba samaksu.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu